

Avoimesti tieteestä! - Mari Riipinen: Palvelut lähellä tutkijaa

Äänitteen kesto: 18 min

Litterointimerkinnät

Haastattelija: Henriikka Mustajoki
Vastaaja: Mari Riipinen

sa- (sana) sana jää kesken epävarmasti kuultu jakso puheessa tai epävarmasti tunnistettu puhuja

(-) sana, josta ei ole saatu selvää

(--) useampia sanoja, joista ei ole saatu selvää

, . ? : kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

Intro: Avoimesti tieteestä. Keskustelua tieteen, tutkimuksen ja oppimisen avoimuudesta ja vastuullisuudesta.

Henriikka Mustajoki: Tervetuloa Avoimesti tieteestä-podcastin pariin. Minä olen Henriikka Mustajoki ja mukana on tänään Turun yliopistosta Mari Riipinen, joka on tutkimusedellytykset-yksikön päällikkö ja tehnyt pitkään töitä avoimen tieteen parissa ja tietää siitä enemmän kuin moni muu Suomessa. Tervetuloa, Mari.

Mari Riipinen: Kiitos, mielellään mukana.

Henriikka Mustajoki: Usein ihmiset kavahtaa avoin tiede-sanaa, melkein kuin siinä ois jotakin ruman sanan kaikua. Onks sulla ajatusta siitä, että mistä tällöinen reaktio saattaa ihmisillä johtua?

Mari Riipinen: On ihmisiä, jotka on hyvinkin innostuneita ja on tutkimusten edellytysten tekijöitä ja tutkimushallinnon ihmisiä, jotka on hyvinkin innoissaan ja on tutkijoita jotka on itse asiassa jo paljon pidemmällä kuin kukaan meistä jotka on tehnyt sitä osana omaa työtään jo hyvin pitkään ja tavallaan se lähtee sieltä semmosesta intohimosta ja palosta siihen, että tiede on avointa ja haluan sen. Mutta on paljon ihmisiä ja tutkijoita joille se on vähän semmonen kirosana tai se tuodaan semmosena taas meille tulee joku lisävaatimus, että mun intohimoni on tehdä sitä tutkimusta ja tiedettä ja nyt joku ulkoapäin asettaa jotain asetuksia ja sanoo näin.

Mä jotenkin ajattelen että se osittain johtuu siitä, että siitä tulee semmonen olo, että se on pakko tehdä, joku pakottaa jostain ylhäältäpäin, että nyt päätimme täällä ministeriön suuressa viisaudessa, että teidän tulee tehdä näin. Ja sitten esimerkiksi niin, että noniin, nyt tää on tällöinen rahoittajan ehto ja tää täytyy

täyttää. Tää avoin tiede on joku tämmönen ylimääräinen juttu, että tähänkin täytyy vastata ja näin. Se ei tavallaan lähde sieltä omasta palosta.

Usein kun avointa tiedettä perustellaan, niin sitä perustellaan vaikka Euroopan Unioni sillä, että me halutaan lisää talouskasvua ja lisää työpaikkoja innovaatioiden kautta ja yrityksille tulee hyötyä ja avoin tiede voi edistää sitä, että yhteiskuntaan tulee lisää innovaatioita, lisää työpaikkoja, yritykset saa lisää jotain ja elinkeinoelämä ylipäättään hyötyy tästä tai että tätä tehdään veronmaksajien rahoilla tätä, että meidän pitää antaa takaisin yhteiskunnalle ja kansalaiset pitää osallistaa, päätöksentekijöille pitää antaa. Sitä perustellaan usein tieteen hyödyntämisen keinoilla, että se vastareaktio voi olla sitä, että siitä unohtuu ehkä se, niistä perusteluista usein, että tiedettä tehdään kuitenkin varmaan pääsääntöisesti sen takia, että se tiede uudistuis ja löytyy uusia tapoja ajatella asioita tai näkökulmia tai tehdään jollain pienellä solutasolla joku uusi löydös tai muuta. Tavallaan, että se intohimo on siinä tieteen tekemisessä ja siksi avoin tiede on vähän etäännyneenä sanana siitä. Vaikka mä sanoisin, että ei se sen tarkoitus ainoastaan oo se yhteiskunnan, elinkeinoelämän tai kansalaisten hyöty. Kyllähän se avoin tiede ajatuksena tietysti on se, että se auttaa tieteen sisällä löytämään niitä uusia ratkaisuja. Että se ei oo vain hyötynäkökulma.

Henriikka Mustajoki: Motivaatiot niille jotka sitä edistää ulkopuolelta on eri asiat motivois sitä tutkijaa avoimen tieteen äärelle. Tutkijalle ne motivaatiot vois löytyä jostain muualta. Mitä sä ajattelisit et semmonen ihminen jonka reaktio on, et ah, taas, mikä ois sun mielestä ois se millä ne vois löytää sen mitä avoimella tieteellä on niille annettavaa?

Mari Riipinen: Vaikka esimerkiksi tosi monia asioita tässä meidän ajassa tämä korona on meidän päällä ja näin, niin tosi moni asia (-) [0:03:47], no miten koronan aikaan ja miten näin, tätäkin mietin että miten avoin tiede ja korona ja mä olin jotenkin ihan kyllästynyt siihen et miksi kaikkeen pitää liittyä korona, mutta tietyllä tavalla mun mielestä, oliko jossain meidän valtakunnallisissa lehdissäki hyvä juttu siitä miten tutkija toi esiin sitä, että nyt kun ei nähdä, ei olla konferensseissä tai fyysisesti nähdä, mutta on tullu tämmönen iso tarve saada vaikka rokote aikaiseksi, niin se jakaminen siitä että siinähan tulee intohimo että mä saan luotua sen tieteen keinoin jotain uutta, mutta sitten siinä tulee vahva tarve ja halu tehdä yhteistyötä muitten kanssa. Niin jotenkin mä aattelen et se lähtee sieltä, hei jos me tehdään yhdessä tai jos mä jaan tän sulle, mä en ole itse vielä julkaissut tätä tai vaikka mä en ole itse vielä meritoitunut tällä datalla tai julkaisuilla tai näin, niin että saatais jotain yhdessä aikaseks. Totta kai tässä tilanteessa vaikka rokote on se tavoite ja sillä meidän ihmiskuntakin tässä saa hyötyä, mutta myös siinä on semmonen uuden löytäminen ja yhdessä löytäminen sen tieteen avulla.

Henriikka Mustajoki: Koetsä että nyt kun korona on pakottanu meidät muuttamaan asioita, että onko se auttanut avoimen tieteen ilosanoman levittymistä vai mitä sen

kanssa on tapahtunut? Koska täähän on muuttanut meidän kaikkien työtapoja ja avoimella tieteellä on ainakin teorian tasolla aika paljon potentiaalista annettavaa.

Mari Riipinen: Kyllä mä ajattelen niin, että se on loppujen lopuks sit kuitenkin hyödyntänyt ja tuonut. Ehkä sillä lailla myös eri tavalla, että varmaan me jotka ollaan pitkään näitä edellytyksiä yritetty rakentaa ja tuoda vaikka, puhutaan jostain (datarepositoreista) [0:05:30] tai jostain tämmösisistä, niin ehkä ne sit eri tavalla löytyykin, koska tässä tilanteessa niiden hyödyntäminen tutkimuksen teossa voi olla helpompaa ja mielekkäämpää, kun ei oo mahdollisuus tehdä ehkä jotain muuta asiaa, esimerkkinä jotain tutkimusprojekteja vaikka meillä yliopistolla sivusta seuranneena tai mukana, tavallaan jos oli ajatus mennä, en tiedä, Namibiaan kerään jotain dataa, niin sinnehän ei oo nyt menty eikä tiedä koska mennään. Voi olla, että vaikka gradun tai väitöskirjan tekijälle, tai tutkimuksessa muuten, niin voi olla vaihtoehtona se, että olemassa olevaa dataa hyödynnetään. Yks semmonen juttu mitä mä oon täs miettiny on myös se kun avoimen tieteen, paljon kerrotaan siitä et mistä se tulee ja mistä tää megatrendi on lähtöisin. Me puhutaan internetistä ja me puhutaan digitalisaatiosta. Nythän tää korona-aika tietyllä tavalla meitä tuo nimenomaan siihen digitaaliseen maailmaan, mutta mä toivoisin että se avoin tiede olisi muutakin kuin digitaalisia asioita. Sitä mä oon usein miettiny, että minkälaisia ne toimintakulttuurit olis, missä se avoin tiede jotenkin olis muutenkin läsnä kuin siellä tietokoneessa.

Henriikka Mustajoki: Ootsä löytänyt siihen jotain? Ajatus on kauheen kiinnostava, koska se digitalisaation (huuma) [0:06:54] ja voima on kyl vahvasti esillä kaikess mitä me tehdään. Mitä ne semmoset ei-digitaaliset osat-?

Mari Riipinen: Voi olla tietysti, että ne on ollu olemassa jo ja ne nyt katsotaan tämän sateenvarjon alle. Tietyllä tavalla mä aattelen, että vaikka nyt Helsingin yliopiston Tiedekulma missä on ihan fyysinen paikka missä tavataan tai kyllähän omalla tavallaan jotkut museot, onhan nekin tietyllä tavalla semmosta avointa tiedettä, jos sitä laajasti ajattelee. Ja enkä mä tiedä haluaako he tulla tämän sateenvarjon alle tai halutaanko niitä sinne laittaa. Mutta sitten mä oon miettiny sitä, että toki joku ilmiöön tarttuminen ja avoimesti kun johonkin ilmiöön ongelmaratkaisu, niin sehän voi ja ja usein tapahtuukin, on etsitty ratkaisua johonkin tämmösiin alustoille ja miten saadaan kansainvälisesti kaikki osallistuu.

Jos ne oiskin fyysisiä kohtaamispaikkoja tai joku kansalainen, jos meil on museoita, niin mitä jos meil oliskin tieteen tavallaan semmosia, fyysisiä kohtaamispaikkoja? Vaikka kansalaisille ja miksei päätöksentekijöille ihan yhtä lailla. Tietyllä tavalla en mä usko, että mä keksin mitään uutta asiaa [nauraa], että varmaan nää on olemassa olevia asioita. Mut jotenkin se, että kyl ihan hirveesti puhutaan avoimesta tieteestä ja me puhutaan silloin digitaalisesta avoimesta tieteestä. Tätä mä oon viime aikoina miettinyt, kun ehkä olen itse väsynyt istumaan ruudun äärellä ja haluaisin kohdata ihmisiä ihan oikeesti, et mitä muuta se vois olla [nauraa].

Henriikka Mustajoki: Toivotaan, että koronan jälkeen tulee kohtaamisten renesanssi, et se ois yksi hyvä asia mitä koronasta voisi seurata. Mut jos mietitään, Mari Riipinen, et sen työn lisäksi teet Turun yliopistossa, aktiivisesti mukana avoimen tieteen kansallisessa koordinaatiossa ja toimit avoimen toimintakulttuutin asiantuntijaryhmän puheenjohtajana. Ja avoimen tieteen koordinaatiossa tehdään kansallisia linjauksia erilaisista avointa tiedettä edistävästä asioista jotka ovat usein aika ylätasolla, aika kaukana siitä tutkijan arjesta, koska kansalliset linjaukset eivät oikein voi mitään muuta olla, koska tutkimus on niin moninaista, niin mitä sä ajattelisit nyt kun isot linjaukset saadaan kohta tehtyä, niin mitä sen jälkeen? Miten me saadaan niistä vaikuttavia?

Mari Riipinen: Paitsi tosiaan ne kansalliset linjaukset ehkä tietyllä tavalla, niinku sanoitkin, täytyy olla vielä yleisemmällä tasolla kuin ne organisaatiotason linjaukset mitä olen ollut tekemässä ja valmistelemassa Turun yliopistossa. Ehkä sillai meidän historiatyöhön, mietin sitä, että me hyvin innolla tehtiin datapolitiikkajulkaisu ja avoimen tieteen politiikka, joka ehkä pyrki siihen toimintakulttuurin tai prosessin avaamiseen ja semmoseen. Mutta sitten me tunnistettiin sieltä aika systemaattisesti, että meidän linjaus ja siihen liittyy sitten sitten tämmösiä, tämmösiä ja tämmösiä toimenpiteitä ja niitä hoitaa tämä ja tämä yksikkö ja me hyvin systemaattisesti vietiin eteenpäin sitä ja vastuutettiin hallinnossa kirjastoa, it:tä, lakimiehiä, innovaatioita ja saatiin siihen osallistuun. Ja on sitä kautta mun mielestä saatukin paljon aikaseks. Mun mielestä niiden palveluiden tulee olla paikalla ja ne tarvii olla siellä lähellä tutkijaa ja niitten tarvii olla aika semmosia ajassa, hetkessä siihen tarpeeseen tarttuvia.

Meilläkin on pohdissa kun on näitä kansallisia linjauksia tehty ja Turun yliopisto on niihin sitoutunut, niinku moni muukin ja musta siinä on ensin mietinnässä se, että onko ne linjaukset sellaisia että se on tavoitetila mihin pyritään ja me sitoudumme siihen sen takia, että me haluamme joskus olla tässä, osittain niissä on tämmösiä aikatauluja ja päivämääriä, mutta meitä ei sanktioida siitä jos me ei toteuteta sitä, mutta se sitten että tämmönen systemaattinen lähestymistapa laittaa niitä palveluita kohdalleen ja roolitusta siellä omassa organisaatiossa ja ehkä tuo esiin semmosia tarpeita et jos jostain puuttuu palvelu, et se on eri asia taas, että onko organisaatiolla resurssia paikata niitä gappeja. Mut sitä mä oon miettinyt, että niitä palveluita voi (olla kohdillaan) [0:11:00] ja ollaan tavallaan siellä palvelun valmiina, mut jos ei se tutkija koe sitä tarpeelliseksi ja se linjaus ei itsessään tuo sitä et se tutkija kokis sen tarpeelliseksi tai tää ryhmä mitä mä vedän, et se toimintakulttuuri muuttuis. Mä sanon, että mun mielestä linjaukset on tärkeitä ja ne on tärkeitä organisaatiolle ja ne on tärkeitä, että me saadaan palveluja ja me tunnistetaan mitä palveluita mitä me tarvitaan jos me halutaan päästä näihin tavoitteisiin.

Se ei systemaattisella, että no niin täällä on palvelut valmiina mietittynä ja tiedämme mitä pitää tehdä, niin se ei yksinään auta sitä. Ei mul varmaan oo siihen

mitään semmosta vastausta, että no niin, näin kannattaisi tehdä. Ehkä ite oon miettiny sitä just, että mitä se next step tässä on. Mä tiedän että organisaatiot on eri vaiheissa tässä, että me ollaan ehkä Turun yliopistossa mä sanoisin aika hyvässä vaiheessa siinä, että meillä on palvelut saatu aika hyvin ja eri yksiköt toimimaan yhteen ja sillä tavalla tunnistetaan se. Ja avoin tiede, mä sanon et siinä on myös se että meidän johto on ollut siihen hyvin sitoutunut pitkään, että se on tunnistettu semmoseks, et sen eteen halutaan tehdä töitä. En mä tiedä miten ihmisen toimintaan vaikutetaan, miten ihminen toimii, miks se toimii eri tavalla.

Henriikka Mustajoki: Yks asia mitä siihen muutokseen sysääjäksi on ehdottu on seuranta. Et me jotenkin tehtäis näkyväksi sitä muutosta ja jos mietitään avoimen tieteen kohdalla, okei kulttuuriministeriö teki kypsyystasoselvitystä monta vuotta, joka liittyy heti tämmöseen linjaustyyppiseen seurantaan. Mutta jos me haluttais muokata uudenlaista seurantaa ja sitähan ollaan nyt pohtimassakin työryhmän voimin, niin mikä olis semmonen asia, jonka seuraaminen kertois sun mielestä siitä muutoksesta joka näkyy sit siellä tutkijan pöydällä? Mikä vois olla sellanen, et aa, ku toi muuttuu, niin sit me tiedetään, että avoin tiede on edistynyt?

Mari Riipinen: Mä olin just semmosessa, olikse se Science European tilaisuus, missä pohdittiin sitä että minkälainen matriisi tai seurantaväline sille kypsyystasolle, ois eurooppalaisesti yhteismitallinen ja siinä oli must ihan hyviä asioita mietitty ja mietittiin muun muassa semmosta, että pitäskö tässä olla arvosana siitä kokonaisuudesta, että teillä menee näin hyvin. Vaikka se (-) [0:13:18] kypsyystasoseurantakin, mikä sinäänsä on ollu ihan mielenkiintoinen harjoite, mutta jos mietitään avointa tiedettä muutenkin ja sitä että organisaatiot on eri kohdissa ehkä ja ehkä myös tietyllä tavalla ne painotuksetkin siinä avoimessa tieteessä voi muuttua, kaikille on joku asia jo itsestään selvää ja sitten parin vuoden päästä se on joku muu. Niin esimerkiksi se seuranta, niin onks se seuranta aina siinä tiettyinä vuodenaikana, siihen tiettyyn hetkeen vai voisko sitä jotenkin verrata siihen vanhaan? Koska voi olla et ne kaks vuotta sitten tehdyt kriteerit on jo aivan turhia.

Tavallaan se, että mitä siinä itse asiassa seurataan, onks se seuranta verrataan itseen, mut jos ne kriteerit on eri, niin sit ei voi oikein itseensääkään verrata. Mä ymmärränsen sen, että se vois olla just semmonen mikä kertois ehkä siitä että mitä tapahtuu, mutta siinä on tiettyjä haasteita. Sä kysyit mikä kertoisi siitä muutoksesta. Tietyllä tavalla mä ajattelen näin, että kun me tehdään niitä linjauksia ja me tehään niitä politiikkoja ja näitä, niin niitten täytyy kohdistua siihen organisaatioon. Ne voi toki sen kautta kohdistua siihen tutkijaan ja tutkimuksen tekemiseen, mutta organisaatioon kuitenkin niin, että organisaation täytyy tehdä asioita, ottaa prioriteetiksi tehdä palveluja, hankkia alustoja, työvälineitä ja muuta, jotta se on mahdollista. Tavallaan siihen tutkijaan ei voi suoraan kohdistaa mitään vaatimuksia, koska hän on ehkä osana organisaatiotoimia. Mutta sit kuitenkin jos me puhutaan siitä seurannasta, niin me voidaan seurata sitä että mitä se organisaatio on tehny, mutta sehän ei sinäänsä

kerro vielä siitä toimintakulttuurimuutoksesta tai siitä miten tutkijat on lähteny siihen. Mutta sitten taas se, että me voidaan seurata avoimien julkaisuiden määrää tai me voidaan ruveta seuraamaan avoimien datojen tai edes kuratoitujen datojen määrää, jos ne saadaan johonkin (repositorioon) [0:15:09]. Mutta siinäkin tulee hankaluuksia esimerkiksi tieteenalaeroissa tai siinä että kuinka aina numeerisia mekanismeja ne on. Sitten toisaalta jos me mietitään sitä mistä me ihan aluksi ehkä puhuttiin, avoimen tieteen lähtökohdista, että yhteiskunnan hyväksi ja parantaa maailmaa ja elinkeinoelämälle hyötyjä. Ehkä se on sitä vaikuttavuutta ja impaktia, sen seuranta jollakin muulla tavalla kuin laskemalla patentteja ja spin-offeja. Ehkä tietyllä tavalla laadullistakin pitäis sen seurannan olla. Mut sitten me tullaan taas tähän hankaluuteen, että kuka kertoo sen tarinan ja miten se vaikuttavuustarina tuodaan esiin ja keneltä se tieto siihen kysytään ja kuka sen kertoo. Ehkä sit kuitenkin jos mun ois ihan pakko valita, niin mä valitsisin ne tuotokset, että miten niitä peilataan avoimuuteen, ni kertois eniten siitä että mitä sit on tapahtunu.

Henriikka Mustajoki: Palataan nyt ihan loppuksi siihen mistä aloitettiin, eli avoimen tieteen jalkautuminen tutkijan työhön. Siellä on paljon erilaisia tutkijoita ja tutkimusaloja, niin ootko sä, Mari Riipinen, toiveikas siinä, että tää avoimen tieteen ajatus ja sen toimintatavat ovat jossakin hahmotettavassa tulevaisuuden janassa? Se normaali tapa tehdä tiedettä?

Mari Riipinen: Kyllä mä ajattelen niin, että nyt jo on tapahtunut muutosta. Ihmiset kertoo et ne on jakanu jotain koodin pätkää ja sitten ku mä oon sanonut, että ethän sä julkaissut sitä, ei mut ajattele, ne kaikki käyttää tätä ja se haluaa. Tavallaan se, että se löytyykin siitä innosta olla mukana sen tieteen uudistamisessa ja tekemisessä. Mä ymmärrän esimerkiksi henkilötiedot vaikka lääketieteessä joka on tosi hankala kysymys, mutta esimerkiksi just tässä koronassa on nähty, että tiettyjä asioita voidaankin sit jakaa ja tuottaa. Voi olla että sen nimi ei sit oo enää avoin tiede, ehkä se on tiede tai tutkimus. Kyl mä uskon, että näitä keinoja tai näitä uudenlaisia tapoja tehdä sitä, koko ajan niitä otetaan ehkä huomaamattakin käyttöön. Kyl mä jotenkin ajattelen, että ehkä me ei kutsuta sitä sillä nimellä, mutta nää asiat menee kyllä eteenpäin.

Henriikka Mustajoki: Kiitos, Mari Riipinen, tästä ajasta ja ajatuksista liittyen avoimen tieteen vaikuttavuuteen ja tutkijoiden arkipäivään.

Mari Riipinen: Kiitoksia.

[lopputunnusmusiikki]